

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quæst. 1. Cur Christus petiuerit, vt à se calix transiret?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

locutio lethale doloris vulnus exprimit; ac si dixisset, *tristitia se exanimem esse vel semi-mortuum.* Sic Io-
nas Domino respondet, cap. 4. *verbi gratia sum vsque ad mortem.* Quod ideo admoneo, quia ex vetustis scri-
pturis quidam hunc locum argute tractando inae-
que philosophantur, quod Christi anima non in mor-
te. Sed vsque ad mortem tantum tristis fuerit. Atque
hi tantis tantis moris causa in mentem venire no-
bis debet; neque enim sic animam Filij Dei mors per-
fecit, nisi cum Dei iudicio sensisset sibi esse ne-
gocium.

§. 1. *Prodit, inquit, se carnis infirmitas, affectus intus se
produnt.* Verbis dari venia potest, sed impium illa sen-
sum continent. Ne ergo affectus prorumpere suo pu-
temus impetu, ut corrigendi sint. Hoc enim postea
audimus ex ipso Caluino. Nolim certe eo modo lo-
qui, vti de eam prorumpere, aut effundere, nisi adda-
mus id fieri Christo providente, & virtutis causa per-
mittente.

Secundum etiam improbum est, omnes nostros
affectus vitiosos esse: quia in excessum ebulliunt. At
non potest, ut ita contineantur ne vilo modo exce-
dant. Aliqua tristitia, & læticia vitiosa est, at potest ef-
fectus moderata, ut vitiosa non sit. Si non admittit vl-
lum affectum innoxium, iam in stoicorum castis mi-
litis. Seneca. a. Chrysippus, Zeno nullum affectum sine
culpam offerebant. Cicero Tulo. 4. Sen. Epist. 76. &
Epist. 85. omnes affectus in malis animi censet, falsam
& iniquum mediocritatem pronunciat, at Christus
Dominus mediocres & temperatos affectus admisit.
Seneca nullam moderationem admittit. Epist. 116. *V-
trum istum suum medicos habere affectus, an nullo sepe quæsum
est. Nihil illi expellit: Peripatetici temperant. Ego non video
quomodo salubris esse, aut vitiosus possit vlla mediocritas morbi.
Nihil tamen nihil est, quæ tibi non vis negari, eripio: facilem
mendacemque, præbebo, rebus ad quas tendis, & quas aut
vite negligas, aut vitiles, aut iucundas putes: detrahā vitium.
Nam cum tibi cupere interdixero velle permittam: Vt eadem il-
la inceptus facias, ut certiore consilio ut voluptates illas magis
sentias. Quamvis, ad te magis perueniunt, si illi imperabis,
quam si ferias. Sed naturale esse inquit, ut desiderio amici tor-
quear: da tempus lacrymæ tam iuste cadentibus. Naturale est o-
mnium hominum tangi, & aduersis contristari: quare non
permittas mihi hunc tam honestum mala opinionis metum.
Nullum vitium est sine patrocinio, nulli non initium, est vere-
cundum & exorabile, sed ob hoc latius funditur. Non obinebis
ut degnat, si incipere permiseris. Imbecillus est primo omnis af-
fectus, deinde ipsi se concitat, & vires dum procedit, patet: Ex-
citantur facilius quam expellitur. Quis negat omnes affectus à
quodam quasi naturali fluere principio: cur am nobis nostri na-
tura mandauit: sed huc ubi nimium indulgeris, vitium est. Vo-
luptatem natura necessarijs rebus admiscuit, non ut illam pe-
teremus, sed ut ea, sine quibus non possemus vivere.*

Caluini d. scipulus Pareus l. contra Bellarminum
de gratia primi hominis, etiam ipsum arbitrium pec-
catum facit. Verba eius sunt. [Vt igitur non sequitur:
Qui gignit hominem non est ipse homo: sed contra
Qui gignit hominem, est ipse etiam homo: quia vnū
quodque gignens, gignit sibi simile, & omne genitum
participat naturam sui gignentis: ita minime sequitur.
Concupiscentia gignit peccatum. Ergo non est ipsa
peccatum, sed contra: Ergo & ipsa peccatum est. Cau-
sa enim Peccati peccatosa sit necesse est. Hinc sequi-
tur liberum arbitrium Adami genuit peccatum, ergo
& ipsam erat peccatum. 1. Vnum quodque gignens
gignit sibi simile, concupiscentia est gignens peccatū,
ergo gignit sibi simile, ergo & ipsa peccatum. 3. Omne
genitum participat naturam sui gignentis: peccatum
autem est genitum. ergo participat naturam sui gig-
nentis ergo genitrix concupiscentia etiam ipsa pecca-
tum est. Ergo genitor Adam etiam ipse peccatum est.

Adami Conzen. in Euang. Tom. 1.

Sic ergo & arbitrium Adami & Adamus ipse peccatū
est.] Fœdior hæresis cogitari non potest, pariter esse
sequitur, non modo voluntatem peccantem esse pec-
catum sed etiam hominem ipsum, unde voluntas man-
dat, & Deum à quo factus est homo. Hæc porro est
hæresis Flacciana.

§. 6. *Mortem non horruisse Christum putat, per eam enim
de terra in cælum migravit.* Contrarium Christus pro-
testatur, mortem ter deprecat, transire calicem de-
siderat, mortem igitur timuit, mors quidem transiit
erat de terra in cælum. Sed transiit tamen in cruce as-
per, pleus tormentis, ideo mortem horruit ut ho-
mo. Mortem nihil tristius concepit. Horribilis abyssus,
exitij nullo eum metu cruciauit. Non timuit Deum
iudicem, quem sciebat patrem. Certissimus de salute,
de gloria resurrectionis, de regno æterno erat, cur da-
nationem timeret? Quomodo metueret Christus po-
tuit exitum, cum non metuant Calviniani? [Neque
enim, inquit Calvinus. l. 3. inst. c. 2. §. 6. vnum id in fidei
intelligentia agitur, ut Deum esse nonerimus, sed et-
iam imò hoc præcipue, ut quæ sit erga nos voluntate,
intelligamus, neque enim scire, quis in se sit, tantum
nostra refert, sed qualis esse nobis velit.] Calvinus in
media apostasia, Beza inter libidines dubias certo scit,
Deum sibi propitiū, non metuit, non dubitat: Chri-
stus Dei filius, in quo peccatum non erat, metuit? Si
timuit, hæsitauit, & ergo in Christo fuit, quæ in
nobis ferre non possunt. *imò* seu halitationem Pa-
reus appellat Rom. 8. 2. *desperationis officinam.* Barabru
infern. & v. 25. *Vestibulum inquit inferni.* & dub. 6. *con-
scientia perpetua fluctuatio, & Rom. 11. fides non potest con-
sistere cum dubitatione. Qui dubitat an sit saluandus non cre-
dit vitam æternam. & c. 15. Rom. gaudium non potest esse & pax
ubi non est spes, id est an hoc esse.* Christus igitur cum illa
dubitatione colluctaretur non potuit, nisi Deo non cre-
didit, quod impium est vel cogitare. Verum de his
plura paulo post dicam.

Christus
mortem,
non inferos
timuit.

Calui-
niani nō
timēt
inferos.

VERSUS 39.

*Et progressus pusillum, procidit in fa-
ciem suam orans, & dicens: Pater
mi, si possibile est transeat à me ca-
lix iste, verumtamen non sicut ego
volo, sed sicut tu.*

QVÆSTIO I.

Cur Christus petiuerit ut à se calix transiret?

§. 1. Sequitur nunc oratio Christi ter repetita, sum-
mo in mœrore, dormientibus discipulis, Ange-
lo solante, sudore sanguineo erumpente. Oratio illa
humanæ naturæ desiderium indicat. Secundum hoc
orat, secundum quod tristatur, ut Origenes monuit.
Tres fidei sumos secum adducit, & vigilare iubet, *susti-
nere hic, utinam. qd. Syrus. 15. 17. Kanaan li. expectate
me. dixerat enim: tristis est anima mea vsque ad mortem.
17. 33. agnoscendo est anima mea, deinde progressus pu-
sillum, Lucas tacitum lapidis esse ait.*

§. 2. Oratio illa meditata fuit, ideoque religionis
& prudentiæ opus, summæque caritatis & obedi-
entiæ erga Deum promptissima demonstratio. Non e-
nim tantum appetitus sensitiui, sed rationis & volun-
tatis est actio. Mortem natura horret, hanc depreca-
tur, hoc naturæ desiderium Deo exhibet: non contra-
dicens Deo, non agens contra præceptum, sed huma-
næ naturæ imbecillitatem ostendens: appetitus autē
inferior natura sui conseruationem desiderat. Quāvis
ipse appetitus etiam ex redundantia voluntatis sese
diuino

Oratio
meditata
est.

diuino imperio conformare soleat, vt exponit Soarez in 3. p. Tom. 8. & Tom. 3. Verum illa ratio conformatis appetitus non nisi ex voluntate est: quamuis enim appetitus inferior, iussu voluntatis in rogum, & in eculeum ascendat, ex sua tamen natura renititur. Quemadmodum corpus nostrum & membra voluntati obtemperat etiam ad destructionem & exitum sui. Naturæ tamen semper est aliqua repugnantia: nam & deorsum descendit, & manus ac pedes, clauis forantibus restiterunt, omnia tamen voluntati seruiuerunt. Sic appetitus fugit dolorem, in fame cibos, in sibi potum desiderat. Explicuit hanc orationem D. Ambr. de bono mortis cap. 7. & in Psalm. 39. Vnde etiam ad sacrificium passionis voluntarius accessit. Meritoque prædixit. Voluntarie sacrificabo tibi. Sed forte dicas, quomodo in Euangelio dixit. Pater si possibile est, transfer à me calicem hunc: sed non sicut ego volo sed sicut tu vis: & videtur quidem esse distantia voluntatis: verum intelligimus aliud esse, quod secundum unitatem diuinitatis exprimitur, vbi dicit. Ego & Pater vnum sumus: aliud quod secundum hominis est locutus affectum, quem innuit cautum esse debere, nec presumere, quod facile implere non possit: ne dum præmiū querit incidat sacrilegiū.

Facere non possum quin S. Ambrosij verba quæ in istar commentarij sunt ex lib. 10. in Luc. cap. 22. adferam, me enim mirabiliter delectant. Doles, inquit, ergo Domine, non tua sed mea vulnera, non tuam mortem sed nostram infirmitatem: & nos estimauimus te esse in doloribus, cum tu non pro te, sed pro me doleres: Infirmitas enim es, sed propter peccata nostra; non quia illa tibi infirmitas erat ex parte assumpta. Sed pro me suscepta: quia mihi proderat vt e-ruditio pacis nostra esset in te, & luore tuo vulnera nostra sanares: Sed quid mirum si pro omnibus doluit, qui pro vno fleuit: & quid mirum, si moriturus pro omnibus taceat, qui Lazarum resuscitaturus illacrymat: Sed & ibi pia sororis lacrymis commouetur, quia mentem humanam tangebant: & hic alto operatur affectu, vt quia in carne sua peccata nostra perimebat, merorem quoque anima nostra sue anima merore aboleret. Et fortasse ideo tristis est, quia post Ada lapsum tali transitu nobis erat ex hoc seculo recedendum. Vt mori esset necesse. Deus enim mortem non fecit, nec latatur in perditione viuorum, & ideo fastidit, quod ipse non fecit. Denique ait, transfer à me calicem hunc. Quasi homo mortem recusans, quasi Deus sententiam suam seruans. Oportet enim mori nos seculo. Vt corpore iuxta diuinam sententiam, in terræ limbum naturæ sine soluto, spiritu resurgamus Deo. Quod autem ait, non mea voluntas sed tua fiat: suam ad hominem reuoluit, patris ad diuinitatem. Voluntas enim hominis temporalis, voluntas diuinitatis æterna. Non alia voluntas patris, alia filij: vna enim voluntas, vbi vna diuinitas. Disce tamen Deo esse subiectus, vt non quod ipse vis eligas, sed quod Deo scias esse placitum. Deinde verborum ipsorum proprietatem consideremus. Tristis est inquit anima mea. Et alibi. Nunc anima mea turbata est valde. Non ergo suscipiens sed suscepta turbatur. Anima enim obnoxia passionibus, diuinitas libera. Et enim Spiritus promptus, caro autem infirma. Tristis est autem non ipse sed anima. Non est tristis sapientia, non diuina substantia, sed anima. Suscepit enim animam meam, suscepit corpus meum. Non me fecellit, vt aliud esset, & aliud videretur. Tristis videbatur & tristis erat non pro sua passione, sed pro nostra dispersione. Denique ait: Percutiam pastorem & dispergentur oues gregis: Tristis erat, quia nos paruulos relinquebat. Ceterum, quam constanter se morti obtuleris, connexa declarant: quandoquidem querentibus occurrit, turbatos confirmauit, trepidos prouocauit, proditorem osculi dignatione suscepit. Nec illud distat à vero, si tristis erat pro persecutoribus suis, quos sciebat immanis sacrilegiæ panis daturus. Et ideo dixit. Transfer hunc calicem à me. Non quia Dei filius mortem timebat, sed quia nec malos perire volebat. Vnde & dixit, Pater dimitte illis hoc peccatum, ne exitialis esset populo passio sua, futura omnibus salutaris.

§. 3. Nunc Caluinum vere Antichristi satellitem & latanæ mancipium audiamus.

Primo. Orationem probat solitariam, tum ob alias causas, tum vero, quod Deus multas ineptias suas permittit dum seorsum orant, quæ in hominum conspectu ostentatione non carerent.

Secundo. Ego vero tam etiam abruptum fuisse votum fateor, non tamen dubito, quin precationem Christus conceperit.

Tertio. Nec obstat, quod rem impossibilem sibi concedi poscit: quia non semper fidelium preces continuo tenore ad finem vsque fluunt: non semper & quabile temperamentum seruant, non semper etiam distincto ordine sunt compositæ: quin potius implicite & perplexæ vel confingunt secum vel in medio cursu subsistunt.

Quarto. Mem perculsus fuit, vt necesse foret, inter violentos tentationum fluctus, quasi alternis votis vacillare. Hæc ratio est cur mortem deprecatus mox sibi fratrem iniiciat: Patrique imperio se subiiciens, Votum illud subito elapsum castigat ac reuocat.

Quinto. Sed queritur quomodo æternæ patris decretum rescindi postulet, cuius minime ignarus erat. Nam etiam interponitur conditio. Si possibile est, hoc tamen absurdum videtur, flexibile Dei, consilium mutare. Si enim penitus statuere conuenit fieri non posse vt Deus consilium retractet. Apud Marcum verum videtur Christus Dei potentiam decreto opponere. Omnia inquit tibi possibilia sunt. Atque perperam hoc Dei potentia extenditur, vt variū & mutabile reddendo, veritate eius infirmet. Respondeo nihil esse absurdum.

Sexto. Certe in primo voto non apparet placida illa moderatio quam dixi: quia mediatoris officio defungitur quantum in se est, reuocet ac retractet.

Septimo. Hic indocti homines insurgunt, remque indignam esse clamitant, quod veritus sit Christus absorberi à morte. Ego autem ipsos mihi respondere velim, quænam metum fuisse putent qui guttas sanguineas Christo expressit, nunquam enim nisi à duro & insolito horrore fluxisset mortalis ille sudor. Si quis hodie sudando sanguinem emittat, & quidem tanta copia, vt guttæ in terram distillent, incredibile potentia erit. Si cui hoc contingat mortis timore, pusillo & muliebri animo esse dicemus. Ergo qui Christum negant precatum esse vt eum pater à mortis gurgite eriperet, molliorem illi affingunt vel plebeio homine indignam: Si quis obijciat infidelitatis esset in morem illum quem dico: in promptu solutio est, cum diuinæ malæditionis horrore perculsus est Christus, sic tactum fuisse carnis sensum, vt fides illæsa & incolumis permaneret. Fecit enim naturæ eius integritas, vt eadē quæ nos suis aculeis pungit, tentationes sine vulnere sentiret. Plura habet Lib. 2. inst. c. 16. §. 8. & c. 13. c. 8. §. 9. Ante omnia Catechismus Heidelberg. de descensu ad inferos. fol. 21. Verum singula expendamus.

§. 4. Orationem solitariam Christus frequenter inculcat, & agendo, & monendo: multaq; eius sunt utilitates: At nusquam illa Caluiniana à Sanctis patribus est tradita: Quod Deus suis multis ineptias permittat, dum seorsum orant, ipse Dominus promittit fore, vt pater, qui est in abscondito reddat, non fore vt ineptias permittat. At quænam illæ sunt ineptiæ? Definit eas esse, quæ in hominū conspectu ostentatione non carerent. Nō fuit hic quæstio: Quænam illæ sunt, quæ ostentatione non carerent? An *γυναικεία*, in facie projectio, luxuria, peccatoris tunisio, gemitus, lacrymæ? an manuum extensio, clamor, meditatio, eiusdem iteratio? Hæc Caluinus ineptias vocet, sine dubio impie filium Dei, & fideles irridet, nam quædam Christus vsurpat, & in vtroque testamento sancti vsurparunt, vt non ineptiæ, sed incitamenta pietatis, signaque deuotionis vocati & censerentur debeant.

§. 5. Abruptum votū appellat, quod vitiosum est. Nam

Nam abrupta oratio, aut abruptus est locus orationis, quæ cum ceteris non cohereret, quales sunt patheticæ, quæ impetu affectuum voluntur, non autem ratione gubernantur. Sic autem à locis terræ, & rupibus dominantur, quæ præcipitia, & rupes habet. Votum hoc Christi, quamvis naturæ tristantis indicium fuerit, pacatissimæ tamen rationis opus erat. Ostendit eum se accepisse, non tamen carnis imbecillitate se per abrupta deuolui. Verissime Tertull. l. i. de fugâ in persecut. licet iam tum non amplius noster. cap. 8. *Propterea quidem & ipse est: animam anxiam usque ad mortem, & carnem infirmam, ut tibi ostenderet, primo in se remanere, utque substantiam humanam fuisse ex proprietate anxietatis animæ, & imbecillitatis carnis, ne aliam ve quidam nunc putarent aut carnem aut animam Christi interpretarentur.*

6. Gratius est quod addit. Rem impossibilem petitis; & preces fidelium non semper eodem tenore facere respondet; quæ si ad Christi preces pertinere indicaretur, eum concedat necesse; si ad Christum non pertinet defectus precum, quas fideles fundunt: scilicet preces Christi omnia scientes cum precibus fidelium comparantur. Queritur enim cur Christus, non cur fideles impossibilia petant. Ad Christum, quod attinet, Augustinus l. 3. c. 4. de consensu Evangelistarum interpretatur, si possibile est fieri. Quibus verba si adiungas, quod illi duo dixerunt, & quod ipse etiam Marcus ex persona sua pariter posuit, ita sententia manifestatur: ita si fieri potest, omnia enim tibi possibilia sunt, transfer calicem istum à me: ne quis eum putaret patris minuisse potestatem cum ait, si fieri potest: non enim dixit si facere potes: sed si fieri potest. Viri autem potest, quod ille voluerit. Sic itaq; dictum est si fieri potest: ac si diceretur si vis. Manifestauit enim Marcus, quæ intellectu accipiendum sit si fieri potest: quando ait, omnia tibi possibilia sunt.

Vera interpretatio, non enim de absoluta Dei potentia, sed voluntate agitur. Omnia autem, quæ sunt apud quatuor Evangelistas, dicta non dubito, cum ter orant, & desiderium pluribus verbis aperuerit. Non igitur petit, quod est impossibile, sed naturæ infirmitatem mortis horrore trepidantis offendit, ut eum patri offerat, & eius imperio immolandum tradat. Sic & Ambrosius l. 2. de fide c. 3. Scriptum est inquit: *Impossibile est transferre à me calicem hunc. Et ideo non immerito est, quomodo de possibilitate ambigit? Ergo qui omnipotentem probauit, utique ambigere eum de possibilitate non posse. Verba inquit, Christi sunt. Verum dicis. Sed quando, & in qua forma loquatur aduerbe. Homini substantiam gessit, hominæ assumpsit affectum. Denique supra habes, quia progressus pugnam prouidit in faciem suam, oras, & dicens: Pater si possibile est. Non ergo quasi Deus, sed quasi homo loquitur. Deus enim possibile aliquid, aut impossibile nesciebat. Aut aliquid impossibile Deo cum scriptum sit: impossibile enim tibi nihil est: De quo autem dubitat, de se an de patre: Deo eo utiq; cui dicit. Transfer: & dicitur hominæ affectu. Ergo propheta non putat aliquid impossibile Deo. Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Deum inquit a hominibus constitutus Deum: Et dubitat de Patre Deus & de morte formidat: timet ergo Christus: & cum Petrus non timet. Christus timet: Petrus dicit: animam meam pro te ponam, Christus dicit: Anima mea turbatur. *Primum, verum est, & primum verum, rationi. Itaq; Dei filius orationem non abruptis, sed continuo tenore usq; ad finem illa decurrit. Non est sapientissimæ animæ, non posse perficere, aut non nolle. Ab æquabili temperamento prudentiæ, cōsiderationis, pietatis, nulla Christum turbationis prole dimouet: nihil in eo, à quo est omnis ordo, esse potest inordinatum. Nihil in eo perplexum, aut impicatum, qui omnes hostium cogitationes, omnes penas usque ad minimum flagellorum idem præuident, & ipse suscipiebat. Curus itaque nulla meditatione obliquatus est, sed recta ad portum tendit. Nec vacillauit alternis votis, ut nunc vellet**

mortem, nunc noller. semper voluit, ad mortem venerat, à Deo decretam nouerat, sic impleri oportere scripturas prædixerat, imo impossibile norat, aliter fieri: nec mutari Dei immutabile decretum postulat. Sed natura, ut talis erat, motum exprimit. Nec secum confligit, nec contrariis voluntatibus agitur, sed varios sentit, & sponte motus. Natura contestatur, caritas spiritali læticia fruitur.

Quod vero addit, frenum sibi iniicere, & votum Christus se subito elapsum castigare ac reuocare: iam omnino non castigatum. Si frenum motibus iniicere necesse est, extra orbitum igitur euagabantur, si castiganda fuerunt desideria, & reuocanda, non igitur sine vitio Dei filius, qui quamuis se ipse correxerit, & castigarit, & vota effrenia reuocarit, non tamen idoneus est redemptor, cum peccato non caruerit. Si enim vota, quæ freno retinenda, reuocanda, castiganda fuerunt, secundum rectam rationem, & Dei legem concepta fuerunt, nihil in illis fuit castigandum. Sed omnia Christi facta, dicta cogitata perfectissima, atque exactissima virtutis fuerunt, meritorique. Improbatur igitur fuit votorum sanctissimorum reuocatio, ac correctio. Si virtutis illi decus ac perfectio defuit, peccatum fuit. Omnia enim Christi opera vel bona, vel mala fuerunt, nullum adiaphoron. Si peccauit subito voto, mortale igitur crimen fuit ex Caluini dogmate, nullum enim agnoscit veniale peccatum. At subito elapsus est. Si votum est animi sibi presentis, de liberantis, libertate sua ventis, non potest excusari, qui sciens volens, votum, quod castigatione & reuocatione egebat, conceperit. Correctio non facit, ut peccatum non fuerit, sed ut ne sit; non potest corrigi, nisi quod deprauatum est, non debet castigari, nisi quod imputatum est. Quin Christum facit instar aliorum hominum vitiosum: si enim votum freno, correctione, reuocatione, castigatione dignum subito elapsus est, idq; inuito, vel alia cogitatione occupato, uti solent, hominum, non ergo omni modo in sua potestate habuit affectus. Talis ergo Christus, quales describunt stoici miseros homines quorum affectus rationes, & consilia præcurrunt, quibus suaderi non potest. Non sunt affectus vitiosi, à Deo enim dati sunt, ideo Aristoteles recte dixit, iram virtuti pro armis esse, apud Senecam l. de ira. Sed à nobis summi deponiq; ut bellica instrumenta, non possunt, induentis arbitrio. Ipsa sæpe per se pugnant, non expectant rationis ut ducis imperium, ante signum datum inconditè procurreunt. Quod si in Christo eadem est infirmitas, ut suo iure prorumpant affectus, ut habeant, non habeantur. Si Christum non ratio, sed etiam tristitia bruto impetu, non expectata tuba mouit, ita erroris sui à se penas exigere oporteret. Posset etiam ira, dolor, voluptas, quod potuit tristitia: atq; ita Christum fingit Caluinus, quales Deos suos poetæ, vitiis humanis obnoxium. Falsum igitur est, quod ait. Non fuit igitur hac meditata Christi oratio, sed vis & impetus doloris vocem ei extorsit, cui statim addita fuit correctio. Extorsit: Tenere ergo non potuit, aut quantum niti in contrarium potuit, noluit. Si non potuit, affectu igitur victus agebatur, si noluit, cum posset frenare affectum, deliquit, quod corrigere maluit, quam non facere corrigenda. Plus sapienti suo stoici tribuebant. Nam ut dixit Zeno, (Seneca l. de ira c. 16.) in sapientis animo etiam cum vulnus sanatum est, cicatrix manet, sentiet itaq; suspiciones & umbræ affectuum, ipsi quidem carebit. At Caluinus iam in Christo & vulnus, & cicatricem concedere debet, quando affectum extorsisse vocem non meditatam vocem corrigendam pronunciat. Mallianum sed falso Claudianus dilaudat.

Seruati inoffensam diuinam modestia vocem.
Temperiem seruati oculi, nec lumina seruat

xy 4

Asperat

115
113
angelica

Non fuit
subitum
votum.

Nihil
Christo
extortum.

*Asperat, aut rabidas diffundit sanguine venas.
Nullaque mutati tempestas proditur oris.
Quin etiam fontes expulsa corrigis ira.
Et placidus delicta domas, nec dentibus unquam
In frebris horrendum, fremitu nec verbera posc.
Qui fruitur poenâ serus est, legumque videtur
Vindictam præstare sibi, &c. Dis proximus ille est,
Quem ratio non ira mouet, qui facta rependens
Consilio punire potest.*

Adulantis illa sunt, at in Christo verissima. Improbe itaque Calvinus Christum minoris æstimat, quam suos Heroes Ethnici.

*Meditata
Christi o-
ratio.*

§. 7. Totam igitur Christi doctrinam incertam facit: si enim aliquando dolor vocem corrigendam extorserit seu volenti, seu inuito, certe erranti; quispondeat, id non sapientius esse factum? Qui aliquando deliquit, sine peccato non fuit. Non fuit oratio meditata, inquit. Quomodo non meditata, cum toties se venisse profiteatur, ut animam ponat pro omnibus suis? cum Petrum à morte subeunda deterrentem vocaret Satanâ: Quid aliud meditatus est tota vita, nisi mortem? Proloqui non meditata, ut lingua præcurrat mentem in magno vitio ponitur: quod ablit, ut Christo impingamus. Iob certe eum superaret, qui inter lōgos cruciatus labiis suis non peccavit, cum metus tormentorum Christo vocem corrigendam extorserit, Iob autem in ipsis cruciatibus æstuans ratione, & pietate vocem moderatus sit.

Deliberata autem oratio fuit; nam & mortem ut naturæ inimicam, tormenta tristissima, ut in se mala, & vitæ noxia ex ea consideratione deprecatur, vox enim illa naturæ est, quæ mortem & cruciatus ut in se, sine alia consideratione spectantur, merito, iureque, & sine culpa horret, & fugit. Rursus eandem mortem qua erat redemptio, & à Deo iussa amplectitur.

§. 8. Eadem inquit vehementia cœlestis decreti memoriam abstulit.

*Non est ob-
litus officij
sui.*

Excusare vocem vi doloris extortam nititur. Vehementia doloris oblivionem induxit, caliginem oculis obduxit. Indigna vox Christiano. Si metus supplicij memoriam abstulit, quid ipsum supplicium facturum putemus? Si memoria decreti cœlestis excusata est, si ratio sopita, si scopus incarnationis in mente non erat, redemptor non erat. Si pati noluit, quod hoc decretum esse, oblitus fuit, nec reliqua ergo meminerat, se Dei filium esse, Messiam esse. Eaque oblivione ut precando, sic iubendo, docendo delinquere potuit, si enim oblivione cœlestis decreti ad indignas se preces impulit, ut in primo voto non apparet placida illa moderatio, quam Calvinus dixit, *Quia mediatoris officio defungi, quantum in se est, renuit, ac delectat, etiam ad imperia, ad fugam impellere poterant.* Hæc quidem refellit ipse textus. Si mediatoris officio defungi delectat, non ergo oblitus erat etiam in ipsa oratione, sibi impositum. Si tenuit Deo sese opponit. Deinde ter eundem sermonem orat, semper infirmitas humanæ naturæ desiderium proponens, & Dei se voluntati resignans, non igitur subita erat oratio, non extorta vox, non sine meditatione. Quomodo enim postquam bis sese corripit, & abruptum votum revocavit, ac castigavit, tertio eadem oblivione ac caligine, sui, rerumque oblita suarum voluntas Dei imperium delectat: Falsum igitur est, quod sexto loco Calvinus ait, in voto non fuisse placidam moderationem. At ubi deest moderatio affectuum, siue tristitiæ siue desiderij, non est perfecta harmonia, & integritas virtutum, rationis dominum eliditur. Hoc enim quod supra & præter moderationem inest, vitiosum est, quod quamvis sit exiguum, quia tamen à regula recta desecit, primum est. Et quamvis tenui & leni commotione pulsa animum, iniquum tamen est, ac turbulentum, & licet

fluctus procellasque non concitet, leniter tamen motus ciet. At vero nos Christum omni ex parte perfectum dicimus, in quo nullus, ne minimus quidem, qui ingi possit, nili ex sanctissima voluntate affectuum motus conditur: nec à magnis duntaxat, sed ab omnibus malis immunem dicimus.

§. 9. Tandem argumentum indoctorum solvere conatur. Si mortem timuisset, molli fuisse, damnationem metu perculsus est.

Respondeo. Metum fuisse ingentem & pauperem, metum autem mortis, non inferni. Nec ex eo argui Christi molliem, sed heroicam animi fortitudinem, qui ipse illam affectuum trepidationem admisit, cum vel martyres tormenta formidant, vel malefici ad suppliciorum aspectum impallebant, violento terrore concutuntur, excludere non possunt, multo minus sistere: collisa genia, dentium stridores, cæteræ imbecillitates ostendunt obtui illos metu & rapi, non eum in potestate habere. Alia est metus ratio, cuius humanitatem demonstrat, pati enim & illam voluit, & tam magnum metum esse voluit, nulla necessitate, sed liberrima voluntate. Hoc igitur argumento Calvinus totam impietatem effudit. Nam aut argumentum illius vanum est, aut Christum non sponte passum esse illum metum necesse. [Si quis, inquit, hoc die fudo, do sanguinem emittat, & quidem tanta copia, ut regna in terram distillant, in credibile portentum erit. Si cui hoc contingat mortis timore, pusillo & muliebri animo esse dicemus. Ergo qui Christum negant peccatum esse, ut eum pater à mortis gurgite eriperet, molliem illi affingant, vel plebeio homine indignam.]

Respondeo. Propositionem seu antecedens diffingui oportere. Si quis metu mortis coactus sanguinem sudet, aliquando posse esse animo pusillo, at si aliquis metum ita in potestate habeat, ut vel metuat, si velit eum affectum admittit, vel non metuat, si velit excludere, sponte autem, ut plus patiarur admittat, & quantum velit, admittat, non fore pusillo animo, si vel maximam tristitiam animo concipiat. Si martiri pro gloria Dei omnia, quæ in tormentis sunt tristissima subeunt, tantum Deus robur, viresque suggerat, ut sine mœrore cruciatus tolerare possit, cœlesti consolatione delibutus, (quorum exempla multa sunt), ille autem ardore plura patiendi, minui aliquid de solatio ac gaudio postulet, naturamque sibi relinquit, ut in interio etiam dolore crucietur, eumque cum excludere, vel temperare possit, acerrimum voluntario animi consilio admittat, nemo hunc mollem, aut pusillum animo elcet: sed virum robustissimum, qui non cruciatus modo toleret, sed eorum etiam mitigationem respicit. Hoc Christus fecit, dolores enim suos gaudio beatitudinis, quo fruebatur, noluit eludere, sed externum Angeli solatium adhibuit, ad eorum magnitudinem ostendendam.

Impium igitur argumentum est. Qui sudore sanguinem metu mortis coactus, inuiti morientes, affectu mortis oppressi, emittit, pusillo sunt animo, ac muliebri, molliem etiam plebeio homine indigna. At Christus sudorem sanguinem metu mortis coactus, immortuus moriens, emittit, victus timoris affectu. Pusillo igitur, muliebri, molli an mo fuit. Ecce qualem nobis Christum, qualem redem proitem, quam pudendum proponat, Calvinus. Turcismus. Si enim hæc ratio natio non vires modo, sed vel speciem habet: Necesse est Christum timori, tristitiæ, dolori, angustia, agnitionibus animi, mori aliorum fuisse obnoxium, ac proinde non dominum suarum passionum. Ideoque & humana in illo vitia fuisse. Pusillo animo fuit Christus si metu mortis sanguinem sudavit: Tāquam certum igitur statuit, metum in illo non fuisse libere ab illo assumptum, sed violenter incussum. Hæc ad impietatem arguunt.

tantis arguendam sufficiunt. Interim & hoc obseruandum est. Poffe etiam in homine minime molli, metu illius hominis oriri. si atrocia tormenta subeunda sint, si ab illis cogitandis animus non abducatur, sed imaginatio- ne, ac toto mentis intuitu in his meditandis fixus hareat, consolationes internas non habeat, aut non admittat, alias multas tristitiae causas videat, tenera & nobili sit corporis constitutione, & fortiter contra cohortem rerum tristium obluetur. quae omnia in passione Christi Patres & interpretes considerent. Ego in eo peto, ut dicam, in metu sponte assumpto non esse molliorem, sed quod ille maior est, eo robustiorem animi patientiam, & portentosam esse, sponte tristitias tolerantem. Deinde vel ex eo solo Caluini argumento deestabilem apparere eius haeresin, qui Christi metum cum timore hominum mortis horrore pauentium confert. Necessè est, ut Christum iudicari, non sponte suum, sed vi timoris in illam tristitiam abreptum. Ideoque timor ad tempus succubuisse.

§. 10. Cum exitu, seu damnationis metu Christum petulculum calumniatur, multo grauiorem maiestati illius homo nefarius iniuriam infert. Non enim Christus damnationem metuit. Se enim Dei filium, & electum sciebat. Idque ab omnibus Prophetis praedictum. Si igitur damnandum se putauit, aut damnationem timuit, nec scientiam de regno suo, nec fidem habuit. Nec quicquam sapientiae est in responso Caluini. [In proprio est, inquit, solutio. quum diuinæ maledictionis horrore percussus est Christus: sic tactum fuisse sensum carnis, ut fides illa esset, & incolumis maneret.]

Illum iam errorem omitto, quod Christo beato fidem tribuit non credebatur, sed videbatur, sciebat: Hoc vergo. Stant opere timuit aeternae mortis abyssum, eamque deprecatur, putauit igitur eius periculum esse. Non ergo fidem tenebat de sua salute, aut scientiam certissimam. Si illa dubitatione tactus est carnis sensus, etiam fides & scientia vacillarunt. Nam carnis nomine, non carnem, aut carnis sensus, & facultates, sed ipsam rationem, & liberum arbitrium Christi intelligendum est: Hoc enim percussit, quod deprecatur. Horret voluntas, & tristatur ob damnationem: quia ratio eam vi iam instatē apprehendit. Mens periculosa esse iudicatur, & quia tanta est trepidatio, aut dubitatio, aut euentura putatur, quae timet, ideo enim deprecatur. Non autem potest consistere cum tanta dubitatione, & trepidatione fides. Quemadmodum in illo fides non est, qui dubitat an Christus sit natus Messias, dum enim sic carnis sensus tangitur, etiam fides omittitur.

Quomodo vero horribilis exitus abyssus metu, & anxietate eum duriter cruciauit, quomodo precatur, ut Deum ab eo gurgite eriperet? Aliud verba probant. Impossibile est, transire a me calix iste, & vers. 42. Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum fiat voluntas tua. Quam sceleratum autem sit, dicere: Christum iudicasse, non potuisse transire calicem damnationis nisi biberet illum, & id patri reliquisse, facile ex eo colligere licet. Quod possibile non fuit, ut biberet illum: non enim possibile fuit damnari Christum.

Quin Caluinus secū ipse pugnat. Nam in his precibus aliquam discessionem a Dei arbitrio concedit. Sed primū hic queri potest, quomodo ab omni voluntate non congruebat. Nā si vnica boni & aequi regula est Dei voluntas, sequitur affectus omnes, qui ab ea dissident, esse vitiosos. Respondeo quāuis haec vera sit ratio, & formae nostras omnes affectus ad Dei arbitrium esse tamen quandam obliquae dissensionis specie, in qua culpa caret, neque in peccatum imputatur: quemadmodum si quis tranquillum & florentem Ecclesiam statum exspectat, si cupiat eorum liberatos esse Dei filios, sublatis ē medio omnes superstitiones, re-

pressam impiorum libidinem ne quid noceant. Haec quum per se recta sunt, rite possunt a fidelibus expectari quāuis aliter Deo placeat, qui vult filium suum regnare inter hostes, suos exerceri sub cruce fidei, & angelii victoriam contrariis satanae machinationibus illustrari: Videmus ut pia sint vota, quae in speciem a Dei voluntate discrepant, quia non exacte semper, vel scrupulose a nobis inquiri vult Deus, quid statueritis, sed quod pro sensus nostri capta oprabile est, flagitari se permittit. Iudicio igitur Caluini oratio Christi non omnino cū diuina voluntate cōueniebat, at si damnatione deprecatus est, nulla erat, ne in speciem quidem discrepantia. Noluit enim filium suum damnari pater. Quod vero addit hos affectus et si longius excutirent, quam oportet, non fuisse vitiosos, non posse nos in hac naturae corruptione perspicere feruorem affectuum cum temperie, qualis in Christo fuit, sed huc dandum esse honorē filio Dei, ne eum ex nobis aestimemus, non excusat Christum, sed se se accusat. Ille enim Christum ex hominibus aestimat. Nam cū Mose, cum Paulo eum comparat. [Neque enim fideles in fundendis precibus, semper ad speculanda Dei arcana conscendunt, vel tanquam in orio expēdunt, quid factum sit possibile. Sed votorum feruore interdū celeres feruntur. Sic Moses petiit deleri de libro vitae. Sic Paulus petiit anathema fieri. Non fuit igitur haec, meditata Christi oratio, sed vis & impetus doloris subitam ei vocem extorsit cui statim addita fuit correctio.]

Deinde multum timoris & tristitiae procellas sustinuisse existimat, ut iam docui. Denique omnia quae attulit, eo pertinent, ut natura aliquid precationi Christi defuisse demonstret, ut ex ante dictis est manifestum. Nunc vero postquam multa contra Christum blasphemata dixit. Tandem negat eum ex nobis aestimandum, quod est verissimum, sed a Caluino non seruatum. Monet non intelligere nos affectuum feruorem cum temperie, quae in Christo fuit, at paulo ante dixerat. [Non apparere placidam illam moderationem. Impetu doloris vocem extortam, cui fuerit addita correctio, ablatā memoriam celestis decreti, caliginem oculis obductam, votum subitum excidisse, castigatum ac reuocatum, Christum inter fructus tentationum vacillasse.] Haec similiaque ostendunt, nullam temperiem perfectā affectuum in Christo Caluinum agnoscere.

QVÆSTIO II.

Quid ex hoc loco Patres probarint?

§. 1. S. Ambrosius ex hoc loco probat, Christum humanam naturam suscepisse, ut etiam animam assumpserit. I. de incarnatione c. 7. Nam cum illud quod ait Dominus: Tristis est anima mea usque ad mortem, & infra: Pater meus si possibile est, transire a me calicem hunc: sed tamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis: non ad Sp. S. confessionem sed ad rationalis assumptionem animae, & naturae humanae refertur affectus, consequens est, ut per assertionem Domini Sacramenti, & plenitudinem naturae humanae fuisse astruamus in Christo & ab infirmitatis praedicio Spiritum S. separemus. Non est enim obnoxius infirmitati, qui non est obnoxius passioni. Quare igitur quare ratione animam putent quidā a Domino Iesu, non esse susceptam. an quia metus est, ne sensu Christus laboretur humano?

§. 2. Athanasius ita humanam ab eo naturam esse assumptam, ut Christo fuerint duae volūtaes, quo argumento etiam vsi sunt posteri contra Monothelitas. Et quum inquit Petrus, pro certo habeat vniuersa domus Israel, quod Deus hunc Iesum Dominum & Christum fecerit, quem crucifixum: Non ibi de diuinitate eius verba facit, cum asserit eum Dominum & Christum a Deo factum esse, sed de humanitate eius quae est vniuersa Ecclesia: ea enim in eo, & dominatur & regnat. Et ex quo ille crucifixus est, etiam illa inmundā ad regnū caelorum existimatur, ut regnauerimus cū illo, qui ea de causa se ipsum enacuauit & assumpsit seruilem speciem. Verbum enim qui